

»O narode moj, šta učinih ja tebi.«
T. S. Eliot

Relativno bogata književna kritika o Branku Radičeviću osvežena je knjigom Branko, pesnik mладости novosadskog poete Nenada Gruijića. S obzirom na to da prošlost mladog autora krase dve knjige poezije, kao i na činjenicu da mu prsa junačka, ponosita, šijašte okičena ordenjem za književni rad – Brankova nagrada MS 1978. (za esej), Pečat varoši sremskокарловачке 1979. (za poeziju), »Dnevnikova« nagrada 1982. (za priču) – očekivao sam da će njegov govor o Branku biti primeren konstruktivnom književno-kritičkom diskursu. Pod ovim sam podrazumevao da će ovaj svršeni student novosadskog Filozofskog fakulteta na dosledniji način uposlit i skustva teorije književnosti, kritike, estetike, poetike, lingvistike, istorije... pa čak i neka fenomenološka iskustva.

Shvatam da autor nije u stanju da nam na jednom mestu i u jednom »dahu« prikaže kompletan Brankov portret – to ne zahtevam, niti postavljam kao uslov za kvalitet govorenja ovakve vrste – ali zato, ipak, od autora očekujem da celovitije odredi bar deo Brankovog pesničkog bića.

Pošto je Gruijić odlučio da govor o Branku kao pesniku mладости, pisac ovih redova je bio pri-premijenje u uživanje u dražima govoru mlađeg, iznagrđivanog i već priznatog pesnika o dobro nam znanom i dragom Branku Radičeviću. Iako je Gruijić svoje delo naslovio Branko, pesnik mладости, u ovom knjižurku od četrdeset šest strana i devet fotografija nema niti poezije, niti mладости, a bogami ni Branka. Od početka do kraja autor nije u stanju da sebi razjasni sopstveno gledište, te tako da, polazeći od njega, odredi kako činjenice treba da izgledaju i samim tim da li su one značajne i u kojoj meri. Neminovalna posledica ovoga su dvadeset tri poglavljija koja se nižu bez ikakvog smisla i kontinuiteta.

U poglavljiju »Branko i Vuk« najznačajnija istina koju nam Gruijić servira jeste: »otvoreno i pravdoljubivo, Branko je u lice skresao 'purgerima' istinu. U odnosu između Branka i Mine, pored toga što nam »objašnjava kako je nastala pesma 'Pjevam danju, pjevam noću'. Gruijić daje iscrpne podatke o rasturenoj Mininoj veridbi, o udadbi za Vukomanovića, profesora na beogradskom liceju, o njihovom sinu Janku koji je »učio škole u Beču i Bratislavi, a u svojoj 19. godini umro na Kavkazu, odmah posle rusko-turskog rata, 1878. godine«. Ovo se, inače, sve dešava posle Brankove smrti, a za Gruijića je ovo veoma bitan podatak u vezi s Brankovom mлаđošću i njegovim odnosom s Minom.

U kratkom ali životopisnom poglavljiju »Ljubav prema botanicu«, Gruijić spominje herbarijum prof. Lazića, »koji se čuva i danas u Karlovačkoj gimnaziji« (a što je veoma važno za Brankovu mлаđost – prim. J. R.), spominje Brankovu ljubav prema botanicu izraženu u »EXSPERCITIA STILISCESSA za 1839/40«, da bi ovu Brankovu ljubav prema botanicu i poeziji, jednim letom bumbara-kamikaze, opratio u munjevitom rezimeu... vidi se njegova precizna sistematicnost i ljubav prema biljkama. To se na mnogim mestima primećuje i u njegovoj poeziji.«

U »Bogatog očevog biblioteći« (poglavlju koje stoji na izlazu iz »botaničke baštice«), Branko »pronačazi i čita nemačke pisce: Šilera, Getea, Ulanda, Klopštaka, Rankea, Hajnea i Hegela, kao i mnoge druge: Vergilija, Horaciju, Homera, Bokacha, Tasa, Bajrona, Molijera, Miltona, Lafontena i mnoge

pretendent na branka

(povodom knjige „branko pesnik mладости“, književna zajednica novog sada, 1984)

radovan jeknić

N. Gruijić (Branko, pesnik mладости, KZNS, 1984. str. 13):

»Zaista, Brankove pesme bile su Vuku samo sredstvo u borbi za narodni jezik i pravopis. U njima Vuk nije razaznavao pesničku ličnost od golog kulturnog poslenika.«

M. Leskovac (Članci i eseji, MS, 1949. str. 88):

»Zmajeva pesma nije ostala bez odjeka: odmah su je preštampali skoro svi listovi...«

N. Gruijić (Branko, pesnik mладости, str. 45):

»Pesma je izazvala ogroman odjek. Preštampavali su je mnogi listovi.«

M. Leskovac (Članci i eseji, str. 91):

»Bečka Zora je na sv. Savu 1883. priredila u Beču proslavlju 'stogodišnjice prve narodne knjige od Dositija Obradovića', i izdala pri tome i Spomenicu, čist prihod od ove knjige određen je 'prenos zemnih ostataka našeg genijalnog pesnika Branka Radičevića sa san-markovog groblja na ubavo Stražilovo u Sremskim Karlovcima'.«

N. Gruijić (Branko, pesnik mладости, str. 46):

»Tek bečka Zora, januara 1883. godine (Grujić zna da sv. Sava pada u januaru), prireduje proslavu stogodišnjice prve narodne knjige Dositija Obradovića i štampajući, pri tom, Spomenicu, daje sav prihod za 'prenos zemnih ostataka našeg genijalnog pesnika Branka Radičevića sa san-markovog groblja na ubavo Stražilovo u Sremskim Karlovcima'.«

Ova knjiga je prepuna ovakvih i sličnih primera, u kojima se, po dr Kovačeku, ogleda »znanje«, a doda bih, samostalnost, originalnost i pre svega izoštreni resavski talent mладог поете, a sada, eto, i »znača« Nenada Gruijića.

Stvarno, za ovo treba i znanja i umeća, doktore Kovaček! No, da se vratimo na »široke mase«, kao što smo obećali. U recenziji se kaže: »Malim neprestencionizmom, ali pošteno (to vi mislite – J. R.) uradenim poslovima čini se ponekad mnogo, pa se nadam da će ova brošura Nenada Gruijića dosta učiniti za našu 'u širokim masama' jedva postojeću svest o kulturnoj baštini«. ALSO SPRACHE Kovaček.

Ove (široke mase), u Vašem tekstu, doktore Kovaček, služe samo kao predmet diskvalifikacije, na osnovu kojeg će naš milozvučni poeta Nenad Gruijić biti svečano promovisan među ozbiljne i naučne izučavaoce Branka Radičevića. Nisu li one (široke mase) samo žrtveno jagnje da bi se ritual mogao održati, i da bi malo Kašaninovog, Leskovčevog, Živkovićevog, Pavlovićevog... a posebno Brankovog sjaja, palo i na našeg (već uvrštenog u vrhunske Brankove izučavaoce i poznavaoce) Neđu Gruijić?

Ne bi iznenadilo da, kao sledeće žrtve Gruijićeve književno-kritičke halapijivosti, poput glinjenih golubova, budu odstreljeni Laza Kostić, J. J. Zmaj, Đura Jakšić, P. P. Njegoš... ili bilo ko drugi od Vuka do Miodraga Pavlovića i mlađih (pod uslovom da o njima postoji bogata literatura), a ne bi trebalo da iznenadi ako se pojavi Gruijićeva knjiga (pod naslovom JA TEBI, TI MENI) o dr Božidar Kovačeku, kao znak male pažnje za njegov mukotrpni, a sjajno obavljeni recenzentski rad.

Ovaj bezznačajni primer lišen je svih sukoba lične prirode. Bez predrasuda u vezi s Nenadom Gruijićem, kao i dr Kovačekom, pisac ovih redova je nastojao da demonstrira kritičku moć suđenja N. Gruijića, a samim tim i da ukaže na sve zloupotrebe, nesposobnosti i nespretnosti govoru o Branku, kojim se služi pomenuti.